

פענוח הערות ומראי-מקומות.

בראשית חלק כ שיחה ב.

פרשתינו א, כח-ל. וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פָּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הָאָרֶץ וּכְבֹשְׁתָּהּ וּרְאוּ בְדַגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיָּה הַרְמֵשֶׁת עַל־הָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נֹתְתִי לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשֶׂב וְזָרַע זָרַע אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וְאֶת־כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־בּוֹ פְרִי־עֵץ זָרַע זָרַע לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ: וְלִכְלֵ־תֵיֵת הָאָרֶץ וּלְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל־רֶמֶשׂ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת־כָּל־גֵּרְק עֵשֶׂב לְאֹכְלָהּ וַיְהִי־כֵן:

רש"י ד"ה לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ - השְׁנוּה לָהֶם בְּהֵמוֹת וְחַיּוֹת לְמַאֲכָל, וְלֹא הִרְשָׂה לְאָדָם וּלְאֲשֵׁמוֹ לְהִמִּית בְּרִיָּה וְלֶאֱכֹל בְּשָׂר, אִךְ כֹּל יִרְק עֵשֶׂב יֵאָכְלוּ יַחַד כָּלָם, וְכִשְׂבָּאוֹ בְּנֵי נֹחַ הִתִּיר לָהֶם בְּשָׂר, שְׁנַאֲמַר כֹּל רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא חַי וְגו' כִּי יִרְק עֵשֶׂב וְשֶׁהִתְרַמִּי לְאָדָם הִרְאִישׁוֹן נֹתְתִי לָכֶם אֶת כָּל:

הוצרך "לכם", שכבר כתב "הנה נתתי לכם", אלא לכך כתב "לכם" כדי שיהיה קאי על האדם ועל חיות השדה להשוות אותם יחד; מה בהמה וחיה אינם אוכלים רק עשב, הכי נמי אדם אכילתו עשב וירק, ולא מידי אחריתי.

לבוש האורה. ועוד מ"ש בפ"ה ההיקש ואמר מה בהמה וחיה אינם אוכלים רק עשב כו' ה"נ כו' לא ידעתי מאין לו הבניין אב הזוה מה בהמה וחיה אינם אוכלים כו' שהרי הוא אינו אמתי וכי לא מצינו הרבה חיות הטורפות שדורסות ואוכלות בשר בהמה וחיה של מין אחר ממינם ואינם עושקות אותם המטורפות שכבר ארז"ל שהרבה מינים מתחלת בריאתן לכך נבראו שיהיו מזונות למין האחר אשר צורת מינו היא במעלה זו עליו מטבע בריאותו ולא שייך לומר שעשה להן הטבע הזה אחר המבול אלא שזה היה צביונן מתחלת בריאותן שלכך נבראו כי מאיזה טעם היה הש"י משנה טבעם אחר המבול ולא עוד אלא אפי' במינן יש הרבה חיות

(1 פרשתינו א, כח. וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פָּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הָאָרֶץ וּכְבֹשְׁתָּהּ וּרְאוּ בְדַגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיָּה הַרְמֵשֶׁת עַל־הָאָרֶץ:

שם כט-ל. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נֹתְתִי לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשֶׂב וְזָרַע זָרַע אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וְאֶת־כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־בּוֹ פְרִי־עֵץ זָרַע זָרַע לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ: וְלִכְלֵ־תֵיֵת הָאָרֶץ וּלְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל־רֶמֶשׂ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת־כָּל־גֵּרְק עֵשֶׂב לְאֹכְלָהּ וַיְהִי־כֵן:

רש"י ד"ה לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ. השְׁנוּה לָהֶם בְּהֵמוֹת וְחַיּוֹת לְמַאֲכָל, וְלֹא הִרְשָׂה לְאָדָם וּלְאֲשֵׁמוֹ לְהִמִּית בְּרִיָּה וְלֶאֱכֹל בְּשָׂר, אִךְ כֹּל יִרְק עֵשֶׂב יֵאָכְלוּ יַחַד כָּלָם, וְכִשְׂבָּאוֹ בְּנֵי נֹחַ הִתִּיר לָהֶם בְּשָׂר, שְׁנַאֲמַר כֹּל רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא חַי וְגו' כִּי יִרְק עֵשֶׂב וְשֶׁהִתְרַמִּי לְאָדָם הִרְאִישׁוֹן נֹתְתִי לָכֶם אֶת כָּל:

גו'א. הַשּׁוּוֹה לָהֶם בְּהֵמוֹת וְחַיּוֹת לְמַאֲכָל. פִּירוּשׁ הַאֵל דְּכַתִּיב "לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ" – וְלִכְלֵ חַיַּת הָאָרֶץ" וְלֹא

שטורפות לפעמים זו את זו ואוכלת אותה ואיך יאמר הרב האריה מה בהמה וחיה כו' מאין ברור לו זה.

3 רמב"ן בחוקתי כו, ו. כאשר היה העולם מתחילתו קודם חטאו של אדם הראשון אין חיה ורמש ממית אדם וכמו שאמרו (ברכות לג) אין ערוד ממית אלא חטא ממית וזה שאמר הכתוב (ישעיהו יא ח) ושעשע יונק על חור פתן וכן ופרה ודוב תרענה ואריה כבקר יאכל תבן (שם פסוק ז) כי לא היה הטרף בחיות הרעות רק מפני חטאו של אדם כי נגזר עליו להיות טרף לשניהם והושם הטרף טבע להם גם לטרוף זו את זו כידוע כי בטרפם האדם פעם אחת יוסיפו להיות רעים יותר וכן אמר הכתוב (יחזקאל יט ג) וילמד לטרוף טרף אדם אכל והנה בבריאתו של עולם נאמר בחיות שנתן להם העשב לאכלה דכתיב (בראשית א ל) ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים ולכל רומש על הארץ אשר בו נפש חיה את כל ירק עשב לאכלה ואמר הכתוב "ויהי כן" כי הוא הטבע אשר הושם בהם לעד ואחר כך למדו הטרף מפני החטא הממית כאשר פירשתי

שם נח ט, ה. מיד כל חיה אדרשנו תמה אני אם הדרשה כמשמעה, מיד הסיה כמו מיד האדם להיות עגש בדבר, ואין בחיה דעת שתענש או שתקבל שכר. ואולי יהיה כן בענין דם האדם לבדו, שכל החיה שתטרוף אותו תטרוף, פי גזרת מלך היא. וזה טעם "סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו" (שמות כא כח), ואיננו להעניש את בעליו בממון, פי אפילו שור המדבר חייב מיתה (ב"ק מד), וצנה כן בענין נח כבישרא. ויהיה טעם "שופך דם האדם" כל שופך, בין חיה בין אדם, והנה דמו נדרש בבית דין ובידי שמים. ויתכן שיהיה טעם "מיד כל חיה", שיתקנה הנקמה בשופך הדם מיד כל חיה, כמו "פי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה" (ישעיהו מ ב), ואמר אף דמכם אדרש ואנקם אותו ביד כל חיה, פי אשלח ברוצח כל חיה הארץ ואשלח בו גם האדם ולא ינצל מידם. וכמוהו "מפל צררי היתי חרפה" (תהלים לא יב), מידם, "זה חלק אדם רשע מאלהים ונחלת אמרו מאל" (איוב כ כט). ואולי הדרשה מיד החיה היא שלא תטרוף האדם, פי כן שם בטבעם. וסוד הענין פי בעת היצירה נתן לאדם את כל עשב זרע זרע ואת כל העץ אשר בו פרי עץ לאכלה, ונתן לחיה את כל ירק עשב לאכלה, ואמר הכתוב (בראשית א:ל) "ויהי כן", פי הוא טבעם ומנהגם. ועתה כאשר אמר באדם שישחט הבעלי החיים, והושם בטבע או במנהג שיהיו בעלי החיים זה לזה לאכלה, הצריך לצוות שיהיו שאר בעלי החיים לבני אדם

טרף לשניהם, והם ייראו מהם ולא יטרפו בהם. ואמר "ואף את דמכם לנפשתיכם", לרמז כי לא ידרש דם חיה מיד חיה, אלא פן נשאר בהם לטרף זו את זו. וזה טעם הנפירו אסור שפרכת דמים בכאן, מפני הטר השחיטה, שהיה המנהג לשפך דם, פי על דעת רבותינו (סנהדרין נו) כבר הזהיר אדם הראשון בזה, אכל מפני השחיטה הצריך לומר הפרתי לכם לשפך דם כל מי זולתי דמכם שיהיה אסור לכם ולכל החיים שלא יהיה להם טבע לשפך אותו:

4 פרשתינו ד, טו. ויאמר לו יהיה לכן פליהג לון שבעתים יקם וישם יהנה לקין אות לבלתי הכותאתו כלמציאו:

רש"י ד"ה וישם ה' לקין אות. חקק לו אות משמו במצחו. ס"א דבר אחר, כל מוצאי ינהגני, הבהמות והחיות, אכל בני אדם עדיו לא היו שירא מהם, רק אבי ואמו, ומהם לא היה נרא שיהרגוהו, אלא אמר עד עכשו היה פחדתי על כל החיות כמ"ש ומוראכם וגו', ועכשו בשביל עון זה לא ייראו מפני החיות ויהרגוני, מיד וישם ה' לקין אות – החזיר את מוראו על החיות:

נח ט, ה. ואף את דמכם לנפשתיכם אדרש מיד כל חיה אדרשנו ומיד האדם מיד איש אחיו אדרש אתגנפש האדם:

רש"י ד"ה מיד כל חיה. לפי שחטאו דור המבול והפקרו למאכל חיות רעות לשלט בהן, שנאמר נמשל כבהמות נדמו (תהלים מ"ט), לפיכך הצריך להזהיר עליהן את החיות:

רא"ב. השוה להן בהמות וחיות לאמכל ולא הרשם לאדם ולאשותו להמית בריה לאכול בשרה אך כל ירק עשב יאכלו יחד כלם. פי מאחר שהשוה אותם הכתוב למאכל הנה כמו שלא הותר לחיה לאכול רק העשבים והאילנות ולא את האדם מדכתיב ורדו בדגת הים אתם רודי בהם ולא הם בכך לא הותר לאדם לאכול רק העשבי' והאילנות ולא להמית בריה לאכול בשרה.

גו"א. ואם תאמר בלא היקש נמי, כיון דכתיב "הנה נתתי לכם את כל עשב וגומר", ממילא בשר אסור, דאם לא כן למה אמר "הנה נתתי לכם כל עשב זרע זרע וגו' פרי עץ", ויראה דאף על גב שנתן להם עשב לאכלה ומשמע אבל בשר לא – היינו באכילת תדיר, אבל בשר לתאוה לא נאסר לו, דאמרינן (חולין פד.) אסור לאדם לאכול בשר כי אם כשיתאוה, דכתיב (ר' דברים יב, כ) "כי

תאוה לאכול בשר", לכך הקיש אותו לבהמה, דהא בבהמה לא שייך דבר זה, כך יש לפרש. אי נמי, דודאי עיקר קרא אתא לומר שהשם יתעלה נותן ירק עשב בארץ שימצא האדם והבהמה פרנסתם, דאם לא כן למה הוצרך לתת לבהמה ירק עשב, שאין הבהמה מקבלת תורה שצריך להתיר, אלא עיקר קרא אתא שנותן ירק עשב בארץ שימצאו אכילתם.

(7) ראב"ע. ויאמר אלהים הנה נתתי לכם. התיר לבני אדם ולכל שיש בו נפש חיה לאכול כל עשב. וכל פרי עץ מותר לאדם. והעשב הירק לחיות ולכל רומש. ועד כה לא התיר הבשר עד אחר המבול:

מזרחי. אבל מההיא דסנהדרין פ' ארבע מיתות דאמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון לא התיר לו לאכול בשר דכתיב לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ ולא חית הארץ לכם נראה איסור אכילת בשר מדיוקא דעשבים ואילנות הותרו לכם ולא חית הארץ הוא דמפיק לה ולא מדהשו' להם בהמות וחיות למאכל.

(8) מזרחי. ומה שכתב ולא הרשה לאדם ולאשתו להמית בריה לאכול בשרה ולא כתב ולא הורשה לאדם ולאשתו לאכול בשר הוא להודיע טעם איסורו שאינו רק מפני שהוא מביא לידי הריגת הבעל חי ולא היתר באותו זמן להרוג בריה כדי לאכול בשרה.

(9) נח ט, ג. כִּלְרִמְשׁ אֲשֶׁר הוּא־חַי לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ כִּי־יִרְקַע לְעֵשֶׂב נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־:

(10) משכיל לדוד. לכם יהיה וכו' להמית בריה ולאכול וכו' מלשונו זה נר' שדעתו ז"ל כדעת התו' דפ' ארבע מיתות דלא נאסר להם רק להמית ולאכול אבל אם מתה מאליה שריא להו וכך הבין הרא"ם ז"ל וכך פירושו שלא הותר להם לעקו' מגידולו ומחיותו רק כל ירק עשב לאפוקי ב"ח לא הותר להם להמיתם ולעוקרם מחיותם אבל ודאי אי מיתו שרו ובהכי דייק קרא דגבי בני נח דכתיב כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה כירק וכו' והא ודאי דליכא למימר אשר הוא חי דוקא לאפוקי מת מאליו דנבלה לב"נ שריא אלא מוכח דמש"ה כתיב אשר הוא חי דאילו מת מאליו אפילו לאדם נמי הוא שרי אבל חי דלדידיה הוא אסור לעוקרו ולהמיתו אצטריך לשרויי להו כירק עשב וכו' והא דהתם בפ' ד' מיתות כי פריך מההיא מתניתא שהיו מלאכי השרת צולין לו לאדם בשר משני לה בבשר היורד מן השמים ולא מוקי לה בשמתה מאליה נר' דלא ניחא ליה למימ' דאדה"ר יציר כפיו של

הקב"ה הוה עביד עובדא בנפשיה למיכל נבלה אף על גב דמדינא היה שריא הואיל וסופה ליאסר לישראל ומה גם שלא יתכן דמלאכי השרת היו מיטפלין בדבר טמא לצלותו ולהכי מוקי לה ביורד מן השמים:

(11) פרשתינו א, כז. וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצַלְם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם:

רש"י ד"ה זכר ונקבה ברא אותם. ולהלן הוא אומר וישקח אחת מצלעתיו וגו' (בראשית ב')? מדרש אגדה שִׁבְרָאוּ שְׁנֵי פְרָצוּפִים בְּבְרִיָּאָה רֵאשׁוּנָה, וְאַחַר כֵּךְ תִּקְלוּ. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, כָּאֵן הוֹדִיעָה שֶׁנִּבְרָאוּ שְׁנֵיהֶם בְּשֵׁשִׁי וְלֹא פִי' לָהּ פִּיצָד בְּרִיתָן, וּפְרִשׁ לָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר:

פרשתינו ב, ה. וַיִּטֵּעַ יְהוָה אֱלֹהִים גֶּן־עֵדֶן מִקְדָּם וַיַּנְשֵׂם שָׁם אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר:

רש"י ד"ה מקדם. בְּמִזְרְחוֹ שֶׁל עֵדֶן נִטַּע אֶת הַגֶּן. וְאִם תֹּאמַר, הֲרִי כָּבֵד כָּתַב וַיִּבְרָא אֶת הָאָדָם וְגו', רְאִיתִי בְּבְרִיתָא שֶׁל ר"א בְּנוֹ שֶׁל ר' יוֹסִי הַגִּילְיָ מַל"ב מִדּוֹת שְׁהַתּוֹרָה נִדְרָשָׁת, וְזוֹ אַחַת מֵהֶן, כָּלֵל שֶׁלְאַחֲרָיו מַעֲשֵׂה הוּא פְרָטוֹ שֶׁל רֵאשׁוֹן, וַיִּבְרָא אֶת הָאָדָם זֶהוּ כָּלֵל, סַתֵּם בְּרִיאָתוֹ מֵהֵיכָן וְסַתֵּם מַעֲשָׂיו, חֲזַר וּפְרִשׁ וַיִּצָּר ה' אֱלֹהִים וְגו', וַיִּצְמַח לוֹ גֶן עֵדֶן וַיַּנְיִחָהוּ בְּגֶן עֵדֶן וַיַּפֵּל עָלָיו תְּרֻמָּה, הַשּׁוֹמֵעַ סְבוּר שֶׁהוּא מַעֲשֵׂה אַחֵר, וְאִינוֹ אֶלָּא פְרָטוֹ שֶׁל רֵאשׁוֹן; וְכֵן אֶצֶל הַבְּהֵמָה חֲזַר וְכָתַב וַיִּצָּר ה' וְגו' מִן הָאָדָמָה כֵּל חַיַּת הַשָּׂדֶה, כְּדִי לְפָרֵשׁ וַיִּבְאֵל אֶל הָאָדָם לְקָרוֹת שֵׁם וּלְלַמֵּד עַל הַעוֹפוֹת שֶׁנִּבְרָאוּ מִן הָרֶקֶק:

שם יט. וַיִּצָּר יְהוָה אֱלֹהִים מִן־הָאָדָמָה כִּלְ־חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֶת־כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּבְאֵל אֶל־הָאָדָם לְרִאֲוֹת מֵה־יְקָרְא־לוֹ וְכָל־אֲשֶׁר יְקָרְא־לוֹ הָאָדָם גִּפְשׁ טִהָה הוּא שְׁמוֹ:

רש"י ד"ה וייצר מן האדמה. היא יצירה היא עשייה הַאֲמוּרָה לְמַעַלָּה וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת חַיַּת הָאָרֶץ וְגו', אֶלָּא כֵּא וּפְרִשׁ שֶׁהַעוֹפוֹת נִבְרָאוּ מִן הָרֶקֶק, לְפִי שֶׁאֲמַר לְמַעַלָּה מִן הַמַּיִם נִבְרָאוּ וְכָאֵן אֲמַר מִן הָאָרֶץ נִבְרָאוּ (חולין כ"ז), וְעוֹד לְמַדָּה כָּאֵן שֶׁבִּשְׁעַת יְצִירְתָּן מִיָּד בּוֹ בְּיוֹם הַבְּרִיאָם אֶל הָאָדָם לְקָרוֹת לָהֶם שֵׁם. וּבְדַבְרֵי אַגְדָּה יְצִירָה זוֹ לְשׁוֹן רְדוּי וְכַבּוּשׁ, כְּמוֹ כִּי תִצְוֹר אֶל עֵיר (דברים כ"ד), שֶׁכָּבִשְׁוֹן תַּסַּח יָדוֹ שֶׁל אָדָם (בראשית רבה):

שם טו. וַיַּצֵּר יְהוָה אֱלֹהִים עַל־הָאָדָם לֵאמֹר מִפֶּלַע עֵץ־חַיִּי אֶכֶל תֹּאכֵל:

(12) אברבנאל. ואמנם אמרו בצלמו בצלם אלהי' ברא או כתב רבינו נסים שברא את האדם בצלמו שהוא

נשמתו השכלית אבל לא בראו בבנין גופו וגשמו כי זה היה מפועל הארץ ולזה אמר ויברא אלהי את האדם בצלמו ולפי שלא נדע למי חוזרת מלת בצלמו אם אל הארץ או אל האל יתברך כיון שנברא בצלם שניה' לכן הוצרך הכתוב לפרש ולומר בצלם אלהי' ברא אותו ולא בצלם הארץ ונכון הוא.

מורה נבוכים חלק ג פרק יג. כאמרו באדם ורדו בדגת הים, שאין ענינו שנברא לכך רק להגיד טבעו אשר הטביעו השם יתעלה עליו. אמנם אמרו בצמח שהוא נתנו והפקירו לבני אדם ולשאר בעלי חיים.

(16) חגיגה טז עמוד א. שלשה דברים נאמרו בבני אדם: שלשה כמלאכי השרת, שלשה כמלאכי השרת — יש להם דעת כמלאכי השרת, ומחלוקין בקומה זקופה כמלאכי השרת, ומספרים בלשון הקדש כמלאכי השרת. שלשה כבהמה — אוכלין ושותין כבהמה, ופרין ורביין כבהמה, ומוציאין רעי כבהמה.

(17) פרשתנו ב, יח. ויאמר יהוה אלהים לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו:

רש"י ד"ה לא טוב היות וגו'. שלא יאמרו שתי רשויות הן, הקב"ה בעליונים יחיד ואין לו זוג, וזה בתחתונים ואין לו זוג (בראשית רבה):

(18) אברבנאל. קאה הערה 12.

(22) עקב ח, יח. ונכרת את יהוה אלוקיך כי הוא הנתן לך פח לעשות חיל למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך פנים הנה:

(23) פרשתנו א, כו. ויאמר אלהים בעשה אדם בצלמנו כדמותנו ויךדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל הארץ ובכל השרץ הרמש הרמש על הארץ:

רש"י ד"ה וירדו בדגת הים. יש בלשון הנה לשון רדוי ולשון ריידה; וכה, רודה בחיות ובבהמות, לא וכה, בעשה ירוד לפניכם והסיה מושלת בו:

(24) יבמות סא עמוד א. קברי גוים אינו מטמאין באהל, ששנאמר: "ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם. אתם קרויין אדם, ואין הגוים קרויין אדם.

(25) רמב"ם הלכות טו"מ פרק א הלכה יג. ואין העכו"ם מטמא באהל ודבר זה מבליה הוא נהרי הוא אומר כמלקחית מדון (במדבר לא יט) "כל נגע בתל"ל" ולא הנכיר שם אהל. וכן העכו"ם אינו נעשה טמא מת אלא עכו"ם

שנגע במת או נשא או האהיל עליו הרי הוא כמי שלא נגע. הא למה זה דומה לבהמה שנגעה במת או האהילה על המת. ולא בטמאת המת בלבד אלא בכל הטמאות כן אין העכו"ם ולא הבהמה מטמאין בהן:

השגות הראב"ד הלכות שאר אבות הטומות פרק ב הלכה י. וקרוב בעיני שאף זה וכו'. א"א זו היא אחת מסברותיו ואין בכלול פחותה מזו כי עובדי כוכבים הם כבהמות ואין מטמאין ואין מיטמאין עם הדומה לחמור הן גוים כמר מדלי ואת כולם ישא רוח והחושב אותם לכלום אסף רוח בחפניו:

(26) ישעי' סא, ה. ועמדו זרים ורצו צאנכם ובני נכר אפריכם וכרמיכם:

(27) שם מט, כג. והיו מלכים אמניו ושקותיהם מיניקתיהם אפים ארץ ישתחוו לך ועפר רגליה ילחכו ונדעת פייאני יהוה אשר לא יבשו קני

זבחים יט עמוד א. והיו מלכים אמניו ושקותיהם מיניקתיהם אפים ארץ ישתחוו לך ועפר רגליה ילחכו ונדעת פייאני יהוה אשר לא יבשו קני

לקוטי שיחות חלק כד עמוד 175. ועד"ז קען מען דערפון אויך ארויסלערנען די הוראה ווי אזוי מען דארף זיך פירן מיט אוה"ע (כשדים וישמעאלים): מען דארף פאר זיי ניט נתפעל ווערן, זיי האבן ניט קיין תוקף ומציאות בנוגע זייער התנגדות צו אידישקייט, און דערפאר דארף מען אויך בזמן הגלות בכל עניני יהדות ריידן צו זיי מיטן תוקף המתאימי וע"ד ווי דערציילט אין גמרא וועגן דעם אופן ווי גביהה בן פסיסא האט מיט זיי גערעדט. און דאס בריינגט אז נאך בזמן הגלות ווערט די הנהגה פון אוה"ע באופן פון והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך, און ווי עס איז שוין געווען בפועל כמה פעמים - ביז א מעשה רב בפועל, וואס דער אויבערשטער האט עס אריינגעשטעלט אין תורה - עס זאל זיין א הוראה פון תורת חיים, הוראה בחיים: אמר רב אשי א"ל הונא בר נתן זימנא חדא הוה קאימנא קמי' דאיוגדר מלכא (מלך פרס הי', רש"י) והוה מדלי לי המיינאי ותייתיה ניהלי' (זיין גארטל איז געווען אנגעטאן צו הויך, איז הפשילו (המלך) למטה כדי לנאותו, רש"י) ואמר לי ממלכת כהנים וגוי קדוש כתיב בכו (וצריכין אתם לנהוג בתפארת של כהנים, דכתיב בהו לא יחגרו ביזע - רש"י) כי אתאי קמי' דאמימר א"ל אקיים בך והיו מלכים אומניך - אז א איד פירט זיך אז מ'זעט אז ער

געהערט צו ממלכת כהנים וגוי קדוש זאגן כל מלכי ארץ
אז ער דארף זיין בתפארתו, און זיי קומען פון זיך אליין
העלפן אין דעם און טאָן אין דעם, און עס ווערט -
מפורסם בכל קצווי תבל.

(28) של"ה כ עמוד ב. אמנם שם אדם המורה על **אדמה**
לעליון זהו עיקר התכלית, כי הרע לא נברא רק בעבור
הטוב כדפירשתו, על כן שם אדם בעצם, שכן עולה
במספר כשמו הגדול במילואו יו"ד ה"א וא"ו ה"א.